

Kilóg a versláb

VISSZHANG - LXIII. évfolyam, 11. szám, 2019. március 14.

Úgy ünnepelni valakit, hogy másvalakit szapulnak: bizonyos körökben egyre terjedő szokása-stílusa napjainknak. Mint most a Székely János 90. születésnapjára készült köszöntésének (Demény Péter: *Az abszolútum joga és gyötrelme, ÉS*, 2019/10., március 8.), ahol a szerző előbb elképzeli, hogy „*botrány volt*” az író „*pusztá léte is*” a „*nagy nemzetmentők között*”, utóbb a nemzet megmentésén nevetségesen buzgólkodó nagyok közül (kereszt)nevesít egyet. Egyelőre csak annyit árul el róla, hogy az ünnepelt „*egy városban*” élt (nyilván: „*botrány*”, de ott kellett élnie) vele, majd azt teszi hozzá, hogy az illető író „*mindent megkapott az élettől*”, végül idéz a költő *Vidám tudomány* című, „*emlékezetes, belső borzalmakról árulkodó*” verséből. Így: „*Miféle sárból, miféle takonyból / Gyúrhattak téged, András...*” Ennyi elegendő, hogy az irodalmi berkekben járatosabb olvasók azonosítani tudják: ez az András, bizony, Sütő András. Akibe vagy akihez hasonlóba nem állja meg, hogy még egyszer bele ne kössön. Bár elfogadja Székely János érvelését, miszerint „*pártos verseit*” a börtönbe vetett apja „*kiszabadítása érdekében*” írta, közben gúnyolódik: „*mások*” azzal védekeztek volna, hogy „*... a magyarságért tettem, Isten engem úgy segítjen*”.

Mielőtt „*András*”-ra térnék, szükségesnek tartom hangsúlyozni, hogy egyrészt nem bizonyítható az okozati összefüggés a „*politikai versek*” megírása-megjelentetése és az édesapa kiszabadulása között, másrészt nem néhány költeményről van szó, hanem két önálló kötetéről, a próza- és versriportokat tartalmazó, a szocreál szellemében fogant *Itthon vagyok* címűről (1961), illetve a társadalmi apológiát megszólaltató *Küldetésekről* (1963). Elhárítandó a vádat, hogy ünneprontás ezekről szólnom, muszáj idéznem a hozzám írt leveleiből, amelyeket egy nekrológ részeként adtam közre annak idején (*Levelek odaátrol, Alföld*, 1992/10.). Az egyik levele az 1980-ban közölt fiktív interjúra (*Az irgalmatlan sorsszerűség: beszélgetés Székely Jánossal. Tiszatáj*, 1980/11.) mint „*értő kritikára*” hivatkozik, amelyet „*olvasva konstatálhattam, hogy két könyvem 1961 és '63 között nem került el a figyelmét. Ezekről különösképpen szerettem volna elbeszélgetni*” – írja, arra utalva, hogy amikor 1991-ben harmadmagammal felkerestük a lakásán, nem nyílt alkalom elmondania: „*Tudnia kell, hogy az a két könyv az apámnak volt az ára. (...) S nemhogy morális vesztesként hagytam volna el a terepet, ahogy hinni lehetne, hanem még gazdagabban is! (...) a konformizmus tapasztalatával! Enélkül sohasem tudtam volna megírni a Mórjaimat.*” A következő, sorrendben az ötödik levele előzménye az volt, hogy ugyancsak 1991-ben Esterházy Péterrel és Simon Zoltánnal együtt Alföld-nívódíjban részesült (s a díjat el is fogadta! – kérve, az összeget a Székesfehérvárott élő fiának küldjük el). *Az Áldásunk, átkunk: a nyelv* című esszéje mellé írt pár sort, most már tegező formában: „*Engem tudniillik, úgy tudd meg, most mindegyik tábor kitagadott. Jóvátehetetlenül elterpeszkedett rajtunk a politika.*” Fölösleges felhívni a figyelmet? – nem egy táborra, mondjuk a „*nagy nemzetmentőkére*” panaszkodik.

S akkor a *Vidám tudomány*, „*András*” lelőhelye. A kötetet, amelyben a vers szerepel, még Székely János válogatta össze, ám csak halála után jelent meg (*Semmi – soha*, Kriterion, Bukarest, 1994.) Az 1990. febr. 10-én keltezett – fontos a dátum! – bevezetőjében többek közt ezt írja: a könyv „*válogatott verseimet tartalmazza: mindazt, amit 1948 óta írtam és magaménak vallok ma is*”. Majd kitér arra, amitől tart: „*Több ízben tanúja voltam, miként veszi semmibe a tisztelt utókor ilyen-olyan szerzők végakarátát*”, ezért „*előre kijelentem: ezt és csakis ezt a »költői korpuszt« tekintem a magaménak.*”

Ebben a korpuszban ott van a *Vidám tudomány*, a *Vidám tudományban* azonban nincs ott „*András*”. Helyette (vagy a helyén) egy versláb van, egy hosszú és egy rövid szótagból álló trocheus – a költő végakarata szerint. Hogy így, rejtekezve akart volna „*András*”-ra célozni, azért kizárt, mert tudós költőként nagyon is tisztában lehetett vele: spondeus illene, két hosszú szótag a „*névtelen*” megjelölésére. Akkor is

kilógna a versláb, ám nem ennyire.

A kötetbevezető keltezéséről: azon a napon íródik, amikor Marosvásárhelyen százezres tömeg vonul végig a városon „a magyarságért”; a gyertyás-könyves felvonulás élén ott van Sütő András is. Székely János otthon van, ír. Két magatartás, két alkat. Miért kellene szembeállítani őket? Viselkedésüket műveik értékmérőjévé tenni? S az egy hónappal későbbi pogromot kitörölve az emlékezetből, azt állítani, „András” „mindent megkapott az élettől”. Gonoszság lenne óhajtani, részesüljön hasonlókból az *ÉS*-köszöntő írója is.